

FAMILIILE ETNIC-MIXTE ÎN CONTEXTUL TRANSFORMĂRII RELAȚIILOR INTERETNICHE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

**Olesea CAZACU, cercetător științific,
CCD, INCE**

Fiind o parte componentă a unei sau a două etnii, familia reprezintă un mediu de desfășurare a proceselor etnice, având un rol important în evoluția structurii etno-demografice a populației, în formarea identității etnice și în interacțiunea diferitor culturi. Familiile etnic-mixte reflectă caracterul complex al proceselor de interacțiune interetnică și, prin urmare, evoluează ca un indicator al relațiilor interetnice în țară.

În articol sunt analizate transformările relațiilor interetnice în Republica Moldova, distanța socială dintre grupurile etnice și rolul familiilor etnic-mixte în procesul de dezvoltare a relațiilor interetnice. Metode de cercetare: analiza datelor statistice și recensământului, studiul propriu, analiza secundară a studiilor din domeniu.

Rezultatele cercetării au demonstrat că respondenții din familiile etnic-mixte manifestă un grad mai înalt de acceptare a celorlalte etnii, ponderea acestora înregistrând o valoare aproape dublă față de cei din căsătoriile omogene. Se constată un nivel de acceptare destul de ridicat față de căsătoriile cu cetățenii altor state, dar mai scăzut față de persoanele de altă confesiune religioasă. Factorul cu cel mai pronunțat impact asupra acceptării și respingerii altor etnii ține de experiența personală, care în cadrul familiilor etnic-mixte se acumulează. Distanța socială față de celelalte etnii se reduce simțitor în cazul în care respondentul cunoaște personal și/sau chiar are în cercul social propriu reprezentanți ai acestor grupuri.

Cuvinte-cheie: *familii etnic-mixte, relații interetnice, distanță socială.*

Being a distinct element of one or two ethnic groups, the family represents an environment for the development of ethnic processes, having an important role in the evolution of the ethno-demographic structure of the population, in the formation of ethnic identity and in the interaction of different cultures. Ethnic-mixed families reflect the complexity of interethnic interaction processes and therefore evolve as an indicator of interethnic relations in the country.

The article analyzes the transformation of interethnic relations in the Republic of Moldova based on social distance between ethnic groups and the role of mixed ethnic families in the process of interethnic relations development.

Research methods: analysis of statistical data and census, own study, secondary analysis of studies in the field.

Author's research indicates that respondents originated from ethnic mixed families show a higher degree of acceptance of the other ethnic groups, their share being almost double the value of those from homogeneous marriages. There is a high level of acceptance of marriages with citizens of other states, but lower – for marriages among people with different religious background. The most prominent factor impacting acceptance and/or rejection of other ethnicities is the personal experience, which in the mixed ethnic families accumulates in the first place. The social distance from the other ethnicities is considerably reduced if the respondent knows personally and / or even has representatives of these groups in their own social circle or family.

Key-words: *ethnic-mixed families; interethnic relations; social distance.*

Progresul unei societăți democratice și perspectivele sale de dezvoltare sunt interconectate foarte strâns cu procesele de interacțiune interetnică la toate nivelurile, inclusiv la nivelul relațiilor de căsătorie. Gradul de formare al conștiinței etnice și al identității soților de etnii diferite, într-o anumită măsură, depinde nu numai de caracteristicile relațiilor personale ale soților, dar și de specificul relațiilor interetnice ale acestora într-un mediu mult mai larg, în afara celui socio-familial.

În cadrul societății, relațiile interetnice se realizează pe două nivele: instituțional și interpersonal. La nivel instituțional, relațiile dintre reprezentanții diferitor etnii sunt reglementate prin politicile statului și se dezvoltă în dependență de cadrul interacțiunii dintre autoritățile publice, influențând procesele de nivel macro, care, la rândul lor, afectează în mod semnificativ atât relațiile interumane, cât și cele de intergrupuri. La acest din urmă nivel, relațiile dintre diferite etnii sunt rezultatul interacțiunii la locul de muncă, prietenie, familie, vecinătate și alte contacte. Astfel, familia interetnică, în calitatea sa de instituție socială și micro-grup social, pe de o parte, reflectă problemele și tensiunile în sfera relațiilor interetnice, iar pe de altă parte, acționează ca un motor al schimbărilor sociale în acest domeniu în virtutea componenței sale etnic mixte.

Republica Moldova s-a dezvoltat istoric și există ca un stat polietnic, pe teritoriul căruia locuiesc reprezentanți ai diferitor etnii. În prezent în țară sunt înregistrate peste 949,6 mii nuclee familiale, dintre care un sfert revin celor etnic-mixte. Cu toate că familiile etnic mixte nu reprezintă majoritatea, locul și rolul lor social are o importanță semnificativă: natura formării și funcționării acestora depinde, în mare măsură, de situația în diferite sfere – demografică, etnică, culturală etc. Familiile etnic-mixte, în mod obiectiv, reflectă caracterul complex al proceselor de interacțiune interetnică și, prin urmare, evoluează ca un indicator al distanței sociale între diferite grupuri [1].

Scopul acestui studiu constă în studierea transformărilor relațiilor interetnice de la obținerea independenței Republicii Moldova până în prezent și modul în care aflarea într-o căsătorie etnic-mixtă influențează atitudinile față de principalele cinci etnii ce locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova – moldoveni, români, ucraineni, ruși, bulgari. Actualitatea acestei analize rezidă în înțelegerea rolului familiilor etnic-mixte în procesul de dezvoltare a relațiilor interetnice și viceversa.

Mai multe lucrări științifice apreciază nupțialitatea interetnică drept indicator al stabilității în societate, deoarece acestea indică existența unor relații stabile între diferite etnii sau chiar drept „real liant social în dezvoltarea relațiilor pozitive, de solidaritate și cooperare între etnii”[2]. De asemenea, în științele sociale, căsătoriile mixte sunt apreciate drept un indicator major al calității interacțiunilor sociale și interetnice sau a distanței sociale între grupuri și a coeziunii sociale.

În același timp, căsătoriile etnic-mixte sunt considerate drept un factor de influență asupra structurii etnice și lingvistice a unui popor [3], precum și asupra toleranței etnice în cadrul unei țări sau la nivel de regiuni, deoarece ele definesc mediul social și politic în care se formează[4]. Acest mediu afectează, la rândul său, familiile etnic mixte, determinând conținutul experienței interacțiunilor interetnice și dorința membrilor acestor familii de a comunica tolerant cu mediul extern, și, prin urmare, natura și amploarea impactului lor asupra toleranței etnice în societate. Studiile demonstrează că copiii din căsătoriile mixte au o atitudine mai pozitivă față de alte grupuri etnice [5].

Studierea căsătoriilor etnic-mixte în acest context prezintă interes atât din perspectivă teoretică, cât și din cea practică, oferind posibilitatea de a evidenția particularitățile interacțiunilor etnice la nivelul relațiilor interpersonale.

În prezentul articol au fost utilizate următoarele metode de cercetare: analiza datelor statistice și a Recensămintelor populației din 2004 și 2014, analiza secundară a studiilor din domeniu, precum și datele cercetării sociologice proprii a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte. Studiul a fost realizat pe un eșantion de 1,196 respondenți la nivel național (761 respondenți din familii etnic mixte și 435 – omogene).

În studierea relațiilor interetnice se disting două niveluri de cercetare ale acestora 1) instituțional și 2) intergrupual sau interpersonal. Astfel, relațiile interetnice în sensul cel mai larg sunt înțelese ca interacțiunea dintre oameni de diferite etnii în domenii cum sunt politica, cultura etc., iar în sens restrâns - relațiile interpersonale între oameni de diferite etnii în ceea ce ține de muncă, familie, precum și de vecinătate, de prietenie și de alte tipuri de comunicare informală[6].

Relațiile interetnice au impact asupra formării familiilor etnic-mixte, deoarece, într-o comunitate eterogenă, în care etniile sunt bine integrate, șansele a două persoane din grupuri etnice diferite să se întâlnească sunt mai mari decât dacă comunitatea este una omogenă și segregată pe principii etnice. Familiile etnic-mixte sunt văzute de cercetători având un rol important în procesul de integrare și chiar asimilare etnică, prin intermediul căreia elementul "majoritar" devenind dominant[1].

Republica Moldova, încă înainte de a deveni stat independent, s-a caracterizat printr-o creștere continuă a numărului de familii etnic mixte, ocupând, împreună cu Ucraina, Belarus, Federația Rusă și Kazahstan, unul din primele locuri în U.R.S.S. după raportul familiilor etnic mixte (conform datelor Recensământului din 1989, fiecare a patra familie din țară era formată din reprezentanți ai diferitelor etnii). Creșterea numărului familiilor etnic mixte în această perioadă a fost determinată de un șir de factori, precum fluxul migrațional pozitiv, urbanizarea, intensitatea deplasării teritoriale a populației, ceea ce a contribuit mult la creșterea zonelor de contact interetnic, lărgind sferile de interacțiune a reprezentanților diferitor etnii[7]. După anii '90, Republica Moldova a trecut printr-o serie de transformări socioeconomice, politice și culturale, însă numărul de căsătorii etnic mixte a rămas aproximativ la fel, de-a lungul ultimului deceniu oscilând anual în Republica Moldova în limitele de 19-21%, fiecare a cincea căsătorie fiind încheiată între reprezentanți ai diferitor etnii. Transformarea țării într-o societate deschisă, creșterea mobilității teritoriale, respectiv, creșterea intensității contactelor interpersonale cu reprezentanții diferitor etnii, religii, cetățenii ai altor state a contribuit la creșterea numărului de căsătorii cu cetățeni străini.

Prezența mai multor comunități etnice și lingvistice pe teritoriul Republicii Moldova are o lungă tradiție și a contribuit la moștenirea comună spirituală și culturală a poporului moldav. Aici, moldovenii, rușii, ucrainenii, găgăuzii, bulgarii, evreii, romii și reprezentanții altor grupuri etnice au conviețuit mai cu seamă în mod pașnic. Drept rezultat, Republica Moldova a fost caracterizată la nivel local de pace și înțelegere interetnică.

În pofida faptului că „dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase” este recunoscut și garantat de Constituția Republicii Moldova, relațiile între grupurile etnice în această perioadă sunt văzute de unii cercetători având un caracter încordat[8]. Motivele principale care se impun în acest context țin de aspectul temporal (coincidența în timp a recăpătării identității proprii de către majoritate și minorități, cu tendința legitimă

Sesiunea științifică „Transformări demografice și priorități de politici”

de consolidare a statalității de către majoritatea națională), normativ (cadrul juridic incipient, care implică multe ambiguități și contradicții), istoric-psihiologic (transformarea legitimității monoculturii în legitimitatea pluriculturii generată de principiile democratice) în legitimitatea pluriculturii, orientată pe principii democratice.

Se consideră că intensitatea tensionării relațiilor cu majoritatea etnică crește cu cât numărul reprezentanților minorităților naționale este mai mare [8].

În Republica Moldova, la Recensământul din 2014, s-au declarat moldoveni 75,1% din populație, 7,0% - români, ucraineni – 6,6%, găgăuzi - 4,6%, ruși - 4,1%, bulgari -1,9%, romi – 0,3%, iar alte etnii constituie 0,5% din populație. Principalele modificări, comparativ cu 2004, se referă la ponderea populației care se identifică moldoveni s-a redus cu 1,0 p.p., iar a persoanelor care s-au declarat români a crescut cu 4,8% față de 2004. De asemenea, ponderea populației de etnie rusă și etnie ucraineană s-a micșorat respectiv cu 1,9 și 1,8 p.p. în ultimii 10 ani, iar a etnicilor bulgari, găgăuzi și romi nu a suferit modificări esențiale (Fig.1).

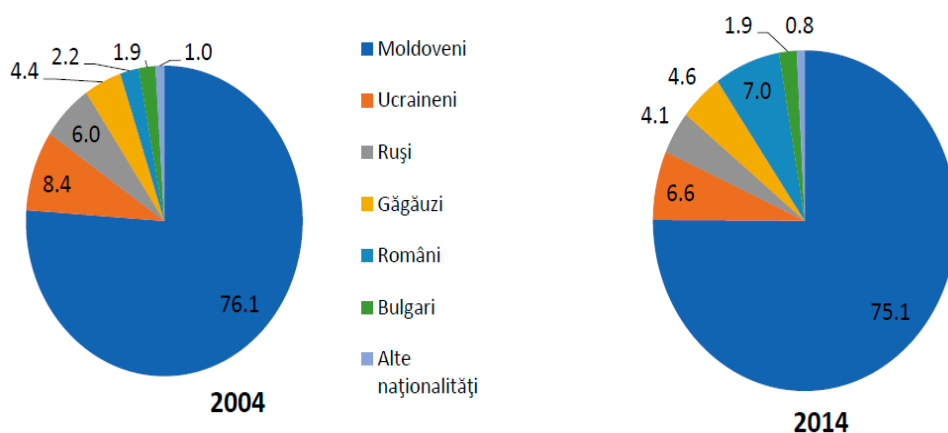

Fig. 1. Structura etnică a populației Republicii Moldova, în %

Sursa: BNS. Recensământul populației din 2004 și Recensământul populației și al locuințelor din 2014.

Pentru o analiză comprehensivă a interacțiunilor etnice este relevantă înțelegerea distribuției populației după etnie în profil teritorial. Moldovenii sunt majoritari în majoritatea raioanelor țării, iar în 16 din acestea ponderea moldovenilor este de peste 85%, excepție fiind raionul Taraclia, unde predomină etnicii bulgari (66,1%), și UTA Găgăuzia, cu 83,8% găgăuzi. Ucrainenii și rușii sunt concentrați în mun. Chișinău și Bălți, astfel, ponderea etnicilor ruși fiind de 37,7% și 13,6%, iar a ucrainenilor de 14,9% în mun. Chișinău și respectiv 9,6 % în mun. Bălți. Moldovenii, românii, ucrainenii și găgăuzii locuiesc preponderent în mediul rural, iar rușii în orașe.

Studiile recente în ceea ce privește tema relațiilor interetnice în Republica Moldova converg către două idei principale. În opinia multor autori există un nivel înalt de coexistență pașnică și toleranță a tuturor segmentelor etnice din Moldova; nu există și nu a existat potențial de conflict interetnic. Există însă o „comunicare redusă între grupurile etnice, ce nu comunică între ele, moldovenii și diversele minorități de pe teritoriul republicii trăind practic în universuri paralele”[9].

Cercetările în domeniu demonstrează că mai mult de jumătate dintre respondenți percep relațiile între etniile ce locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova fiind pașnice: între 51% și 58% consideră că relațiile dintre moldoveni și ucraineni, găgăuzi sau alte naționalități sunt relații de colaborare. Cu toate acestea, o anumită parte de respondenți au apreciat relațiile reprezentanților etniei titulare (moldovenilor) cu reprezentanții altor etnii ca conflictuale: între moldoveni și ruși (25% din respondenți), dintre moldoveni și găgăuzi (13%), dintre moldoveni și ucraineni (9%), dintre moldoveni și bulgari (6%). Percepțiile diferă între rezidenții din municipii (ponderi mai mari pentru cei care percep relații conflictuale) versus cei din sate (percepții mai multe pentru relații de colaborare) [10].

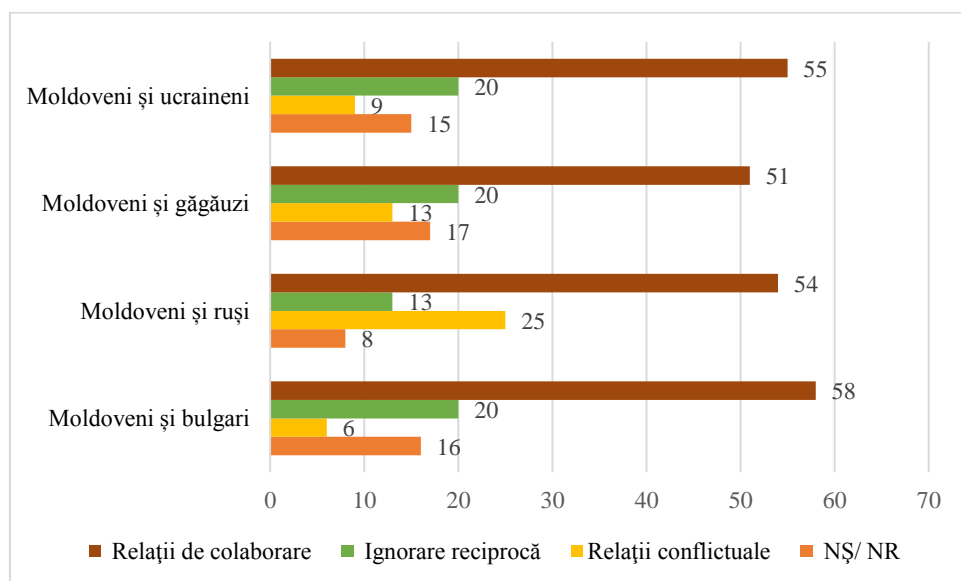

Fig.2. Climatul interetnic în viziunea populației din Republica Moldova

Sursa: iMAS, 2016

Gradul de toleranță etnică și deschidere pentru interacțiune culturală în Republica Moldova la nivel personal este destul de ridicat, se observă o dependență puternică a distanței sociale în funcție de nivelul de relaționare cu persoane din grupurile respective, distanța socială fiind simțitor mai mică dacă persoana dispune de experiență de relaționare cu reprezentanții anumitor etnii, în special în cadrul familiei și relațiilor de rudenie.

Această observație se înscrie în concluziile altor studii, cum ar fi Etnobarometru [11], care încă în 2005 mai menționa despre existența unui climat interetnic caracterizat de tensiuni între moldoveni și ruși, moldovenii fiind cel mai des de părerea că relația lor cu rușii a fost mai bună în urmă cu 15 ani. Relația rușilor, ucrainenilor, găgăuzilor și bulgarilor cu moldovenii este percepută mai degrabă ca îmbunătățindu-se; totuși ea are un specific: în dreptul relației cu moldovenii găsim ponderi însemnate a celor care consideră că această relație era mai bună înainte de '90. Relațiile dintre ruși, ucraineni, găgăuzi și bulgari sunt percepute în general în direcția unei îmbunătățiri evidente, bulgarii fiind în ponderea cea mai ridicată convinși că climatul interetnic existent între ei și celelalte grupuri etnice este unul într-o continuă

Sesiunea științifică „Transformări demografice și priorități de politici”

îmbunătățire, neexistând diferențe majore în opinia lor, indiferent la perioada la care s-au raportat.

Mișcările migratorii afectează dezvoltarea socială și culturală; apar schimbări majore în relațiile de familie, stilul de viață, tendința de achiziție a valorilor culturale noi etc. Acest lucru este mai evident în migrația din rural spre urban, la fel ca și în contextul migrației internaționale. Noile resurse economice, sistemul de relații sociale în societățile gazdă ale migranților moldoveni constituie o sursă importantă în transformarea vieții oamenilor.

Revenind la contextul transformărilor etnice și impactul acestora asupra evoluției familiei, trebuie precizat că unul dintre conceptele-cheie în contextul relațiilor interetnice este cel de "interacțiune", de relații reciproce între purtătorii de diverse caracteristici etnice. Mecanismele de interacțiune interetnică se compun din așa componente precum interacțiunea politică, interacțiunea la nivelul normelor legale, contactele religioase și interacțiunea la nivelul limbii și contactele zilnice ale reprezentanților diferitor grupuri etnice. De facto, interacțiunea interetnică este un tip specific de interacțiune socială. Subiecții interacțiunii sociale pot fi indivizi, grupuri mici sau mai mari, comunități sociale și actori de diferite niveluri. Astfel, diferite tipuri de interacțiune socială au loc la diferite niveluri: interacțiunea interpersonală, interacțiunea personală și de grup, interacțiunea intergrupală etc. La fiecare nivel interacțiunea este specifică.

Odată cu intensificarea migrației cetățenilor noștri peste hotare și cu creșterea numărului de imigranți, aceste interacțiuni se intensifică, se diversifică și cu un impact direct asupra comportamentelor familiale. Oamenii care au crescut în diferite medii etnoculturale au un anumit set de convingeri, valori și diferit de cel al altor etnii, astfel, cu o probabilitate mai mare, în interacțiunea lor cu persoanele de altă etnie, aprecierile lor față de anumite lucruri, fapte, întâmplări vor fi diferite. Deschiderea față de comunicarea și interacțiunile cu reprezentanții altor etnii sunt rezultatul anumitor predispuneri. Diferențele în structura valorilor (ca indicatori ai gradului de diferențe culturale) sunt factori care influențează relațiile interetnice. Un grad ridicat de asemănare după anumiți parametri psihologici ai reprezentanților etniilor ce intră în contact creează condiții pentru toleranță și predispune față de interacțiuni interetnice. Pentru o interacțiune interetnică reușită (referindu-ne la formarea unei căsătorii, înțelegem că această nu poate avea loc fără o interacțiune de succes), participanții au nevoie, pe lângă înțelegerea limbii, să aibă cunoștințe de bază despre cultura celuilalt. Modul de activitate socială și de comunicare reciprocă între indivizi și între etnii, care determină relațiile interetnice propriu-zise, poartă amprenta realităților concret istorice ale societății, înzestrând individualitatea fiecărei personalități cu un colorit național specific. La rândul său, fiecare individ se manifestă ca un purtător și creator al condițiilor și al climatului social-economic, politic și spiritual în evoluția istorică a unei comunități umane. Însuși faptul căsătoriei înseamnă că viitorii soți acceptă și împărtășesc valorile vieții de familie care prevalează într-o anumită societate. În mod similar, identitatea etnică (un fel de „căsătorie” a individului cu grupul etnic) indică faptul că un membru al unui grup etnic este gata să se identifice cu valorile etno-culturii date.

Creșterea numărului și a proporției căsătoriilor etnic-mixte (chiar și în contextul scăderii numărului de căsătorii în societate per ansamblu) le face nu numai un fenomen social vizibil, ci și cu un rol mai important în procesele etnice din cadrul unui stat

multietnic, cum este Republica Moldova, influențând asupra relațiilor interetnice per ansamblu. Rezultatele analizei datelor propriului studiu arată că distanța socială dintre reprezentanții diferitor etnii se reduce când există experiența de interacțiune apropiată, cum ar fi cea din cadrul unei căsătorii etnic-mixte.

Pentru a studia atitudinile dintre reprezentanții diferitor etnii și modul în care acestea sunt influențate de aflarea subiecților într-o căsătorie etnic-mixtă, am aplicat scala distanței sociale (Scala lui Bogardus), care arată disponibilitatea latentă de acceptare sau respingere a altor grupuri etnice, fiind constituită dintr-o succesiune de enunțuri ce exprimă diferite grade de acceptare-respingere a relației cu „celălalt”, de la întemeierea unei familii până la expulzarea „celuilalt” din țară.

Analiza atitudinilor reciproce ale reprezentanților diferitelor etnii din Republica Moldova – moldoveni, ucraineni, ruși, găgăuzi, bulgari – constatăm gradul relativ înalt de deschidere relațională (Fig.6), aceștia sunt acceptați în calitate de rude, vecini, colegi de muncă. Etniile cele mai numerice au și cel mai înalt grad de acceptare – moldovenii (aprox.60%), fiind urmați de ruși (peste 40%) și ucraineni (aprox.30%). Respondenții din familiile etnic mixte manifestă un grad mai înalt de acceptare a celorlalte etnii, cu excepția moldovenilor, care indiferent de tipul căsătoriei, mixtă sau omogenă, înregistrează valori similare.

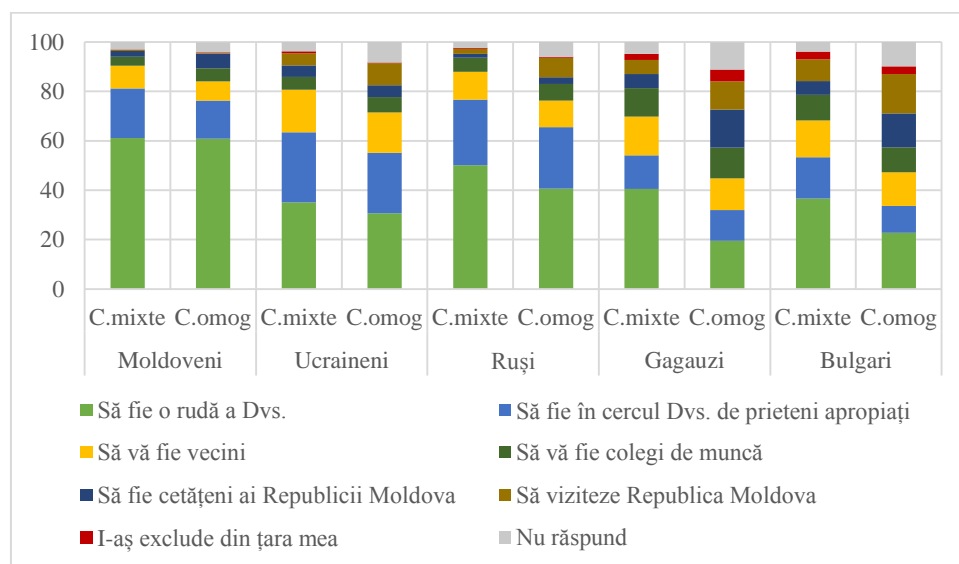

Fig.3. Atitudinea față de diferite etnii, comparație eșantion căsătorii etnic-mixte și omogene cu media, în %

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte, 2011.

Rezultatele cercetării demonstrează că atitudinea față de propriul grup etnic este extrem de pozitivă (Tabelul.1), fiind foarte ridicată la moldoveni, găgăuzi și ruși, cu valori peste 75%. Ucrainenii și bulgarii la fel înregistrează valori mai ridicate față de propria etnie, comparativ cu celelalte etnii, dar mai joase decât la etniile enumerate mai sus. Tot la ucraineni și bulgari se observă o diferență între atitudinea față de etnia majoritară, atunci când respondenții fac parte din familii omogene (distanță mai mare)

sau etnic mixte. Explicăm aceste diferențe prin gradul de integrare a etniilor respective în societatea moldovenească.

Tabelul 1. Distribuția răspunsurilor cu privire la acceptarea în calitate de o rudă a reprezentanților diferitelor etnii, respondenți în căsătorie etnic-mixtă și omogenă, în %

Ați accepta să fie o rudă a Dvs.:	moldovean(ca) din		ucrainean (că) din		rus (oaică) din		gagauz (că) din		bulgar (oaică) din	
	căsăt. etnic mixtă	căsăt. omogenă	căsăt. etnic mixtă	căsăt. omogenă	căsăt. etnic mixtă	căsăt. omogenă	căsăt. etnic mixtă	căsăt. omogenă	căsăt. etnic mixtă	căsăt. omogenă
Moldoveni	83.9	78.5	48.7	37.9	43.9	41.5	61.7	70.2	49.7	29.3
Ucraineni	26.5	20.1	64.6	67.2	27.1	35.8	40.4	38.6	27.6	19.0
Ruși	38.3	20.6	46.0	56.9	75.7	84.9	56.0	66.7	47.9	31.0
Gagauzi	24.8	5.3	23.0	8.6	26.2	9.4	85.8	84.2	46.0	27.6
Bulgari	22.2	7.2	24.8	10.3	14.0	11.3	50.4	47.4	69.3	77.6

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte, 2011.

Atunci când facem aceeași analiză după tipul de căsătorie etnic-mixtă, observăm aceeași tendință: dacă în cadrul eșantionului de căsătorii etnic-mixte ucrainenii acceptă un moldovean/că în calitate de rudă în proporție de 48,7%, atunci ucrainenii căsătoriți cu moldoveni/ce înregistrează o valoare aproape dublă: 72,3% (Tabelul 2). Tendințe similare se înregistrează și la reprezentanții celorlalte etnii.

Tabelul 2. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea ”Ați accepta să fie o rudă a Dvs. persoane de următoarele etnii?, după etnie și tipul căsătoriei, în %

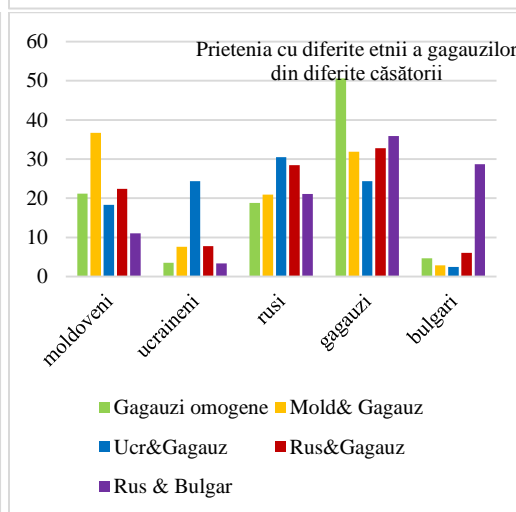
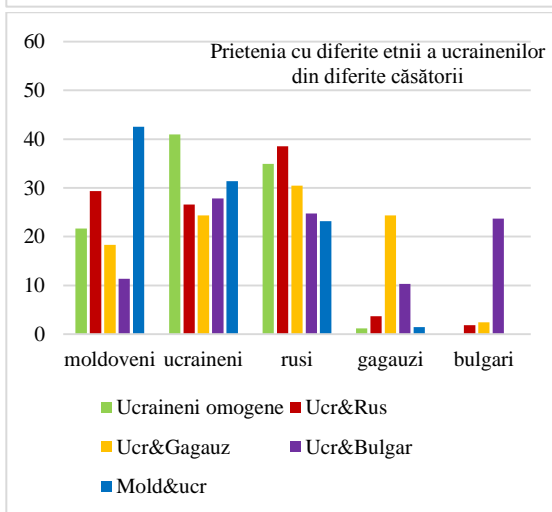
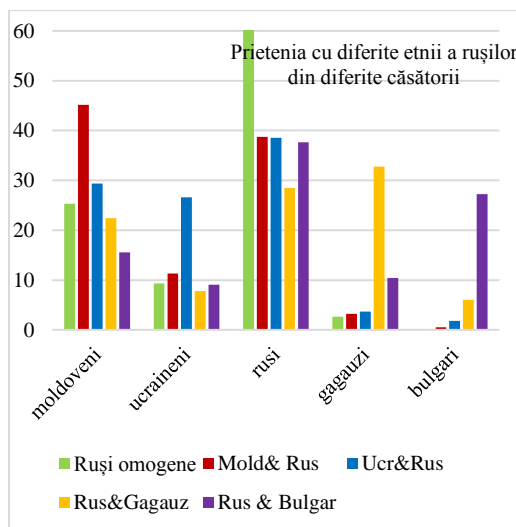
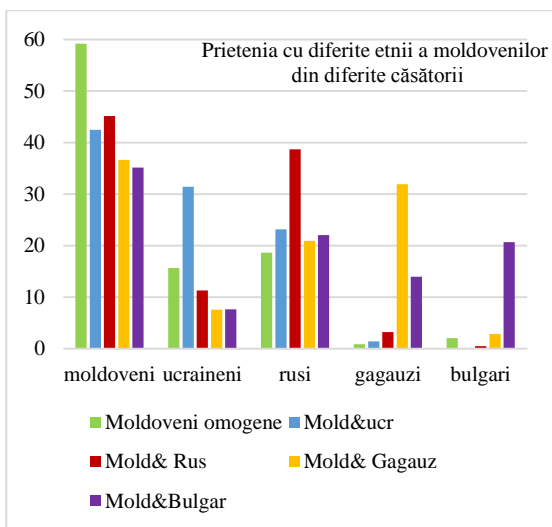
Ați accepta să fie o rudă a Dvs.:	Moldoveni căsătoriți cu reprezentanți ai etniei:				Ucrainenii căsătoriți cu reprezentanți ai etniei:			Ruși căsătoriți cu reprezentanți ai etniei:		Găgăuz cu bulgar
	ucrainene	ruse	găgăuze	bulgare	cu rus	cu găgăuz	cu bulgar	cu găgăuz	cu bulgar	
Moldoveni	72.3	75.0	82.8	77.0	34.0	56.8	20.9	48.0	37.8	47.0
Ucrainenii	55.4	14.0	33.3	18.0	57.4	86.5	53.5	26.0	24.3	30.4
Ruși	36.6	60.0	49.5	36.0	74.5	62.2	39.5	80.0	56.8	47.8
Gagauzi	12.9	9.0	72.7	23.0	6.4	89.2	14.0	82.0	35.1	80.9
Bulgari	10.9	8.0	33.3	61.0	8.5	43.2	53.5	24.0	54.1	77.4

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte, 2011.

În afară de rude, în cercul interacțiunilor sociale apropiate întră prietenii și considerăm relevantă înțelegerea în ce măsură populația din Republica Moldova au prieteni aparținând diferitor etnii. Astfel, datele studiului propriu ilustrează că

Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate

aproximativ 50-60% dintre respondenți menționează în calitate de prieteni pe reprezentanții propriei etnii sau ai celei a soțului. Rușii sunt etnia cu care prietenesc un număr de aproximativ 20-40% de respondenți, mai puțini fiind cei din familiile omogene de moldoveni, găgăuzi și bulgari. Observăm că legăturile de prietenie se formează de cele mai multe ori între etniile care locuiesc mai compact, cum ar fi bulgarii sau găgăuzii, dar și faptul că rușii, chiar dacă la Recensământul populației din 2014 au fost înregistrați cca 4%, sunt printre prieteni la cei mai mulți din respondenți, cu excepția celor din căsătorii omogene din alte etnii. Bulgarii sunt printre cei care au cei mai puțini prieteni printre moldoveni (8%).

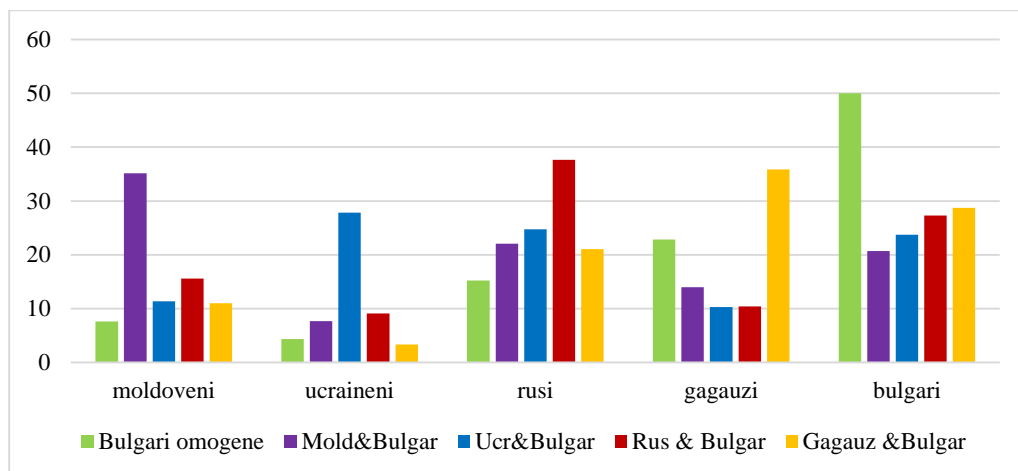

Fig. 4. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "De ce etnie sunt cei mai apropiați prieteni ai Dvs.?". Comparatie respondenți din căsătorii omogene și etnic-mixte, în %

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic-mixte, 2011.

Ipoieza enunțată mai sus privind atitudinea mai favorabilă față de înrudirea cu reprezentanții altor etnii a persoanelor ce se află într-o căsătorie etnic-mixtă se confirmă și prin analiza răspunsurilor la întrebarea „Ce atitudine ați avea dacă fiul/fiica dvs. s-ar căsători cu o persoană de altă etnie”(tab. 3). Astfel, respondenții din familiile etnic-mixte înregistrează o valoare cu peste 10% mai favorabilă față de potențiale căsătorii etnic mixte ale copiilor lor. Este interesant faptul că respondenții din familiile omogene accentuează necesitatea respectării tradițiilor și obiceiurilor propriei etnii.

Tabloul 3. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea "Ce atitudine ați avea dacă fiul/fiica dvs. s-ar căsători cu o persoană de altă etnie", după tipul căsătoriei, în %

	Respondenți din familii omogene	Respondenți din familii etnic mixte
Pozitivă, etnia n-are nici o importanță la încheierea căsătoriei	58.2	70.2
Pozitivă, însă persoana de altă etnie trebuie să aibă aceeași credință	15.6	13.8
Pozitivă, dacă în familia formată vor fi respectate tradițiile și obiceiurile poporului meu sau unele apropiate	9.9	2.5
Negativă, căsătoria trebuie să fie încheiată între persoane de aceeași etnie	1.6	0.1
Negativă, deoarece căsătoria între oameni de diferite etnii poate influența negativ la continuitatea etniei mele	1.1	0.3
Neutră, totul depinde de persoana cu care se încheie căsătoria	12.9	11.8
Nu știu/nu răspund	0.7	1.3

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte, 2011.

După anii '90 ai sec. XX, Republica Moldova a trecut printr-o serie de transformări socioeconomice, politice și culturale, iar transformarea țării într-o societate deschisă a dus, printre altele, la creșterea potențialului de migrare a populației moldovenești, influențând și creșterea numărului de căsătorii cu cetățeni străini. Înțelegerea opiniei cetățenilor Republicii Moldova față de căsătoriile în care unul dintre soți este cetățean străin este semnificativă pentru a înțelege contextul transformărilor prin care trece familia contemporană și dinamica proceselor migraționiste din ultimele decenii. Căsătoriile cu cetățeni străini trezesc interes deosebit, pentru că, datorită ariei de răspândire și a numărului ridicat, prezintă o tendință nouă în dezvoltarea instituției familiei, care, în viitorul apropiat, va avea impact atât asupra relațiilor interstatale, cât și asupra dinamicii componenței etnice a populației.

Cetățenii Republicii Moldova manifestă un nivel de acceptare destul de ridicat față de căsătoriile cu cetățenii altor state și cu persoane de altă confesiune religioasă. Astfel, circa 66% din respondenți consideră că *dacă doi oameni se iubesc, cetățenia nu contează* față de cca 40%, - care menționează că confesiunea religioasă a soților nu este importantă într-o căsătorie, fără diferențe între respondenții din familii omogene și cei din familiile etnic mixte (Tabelul 4). Similar, riscul de destrămarea a căsătoriei este văzut mai mare – cu aproximativ 20% - pentru persoanele cu diferite apartenențe religioase. La fel, diferența dintre modul de viață și de gândire a oamenilor de diferite religii este considerată prea mare și acomodarea dificilă de cca o treime din respondenți.

Tabelul 4. Repartizarea răspunsurilor la întrebarea privind părerea față de căsătoriile cu cetățenii altor state/cu persoane de altă confesiune religioasă, după tipul căsătoriei, în %

Ce părere aveți despre căsătoriile:	cu cetățenii altor state?		cu persoane de alta confesiune religioasă?	
	Resp.din familii omogene	Resp.din familii etnic mixte	Resp.din familii omogene	Resp.din familii etnic mixte
Dacă doi oameni se iubesc, cetățenia/religia nu contează	66.7	66.4	41.1	40.5
Sunt mai multe riscuri de a divorța/aceste căsătorii nu sunt stabile	5.5	6.6	21.4	25.9
Există mari diferențe culturale în modul de viață/diferența dintre religii este prea mare, acomodarea poate fi dificilă	3.7	4.7	37	31.6
În caz de divorț, pot fi probleme cu locul de trai al copiilor	8.5	5.9	-	-
Este o posibilitate bună de a-și aranja viața peste hotare	13.3	11.8	-	-
Îmi vine greu să răspund	2.3	4.6	0.5	2.1

Sursa: Cercetarea sociologică a particularităților formării și funcționării familiilor etnic mixte, 2011.

Rezultatele cercetării atestă o comunicare redusă între principalele grupurile etnice, iar factorul cu cel mai pronunțat impact asupra acceptării și respingerii altor etnii ține de experiența personală, care poate fi acumulată și în cadrul familiilor etnic-mixte. Distanța socială față de celelalte etnii se reduce simțitor în cazul în care respondentul cunoaște personal și/sau chiar are în cercul social propriu restrâns reprezentanți ai acestor grupuri.

Concluziile de mai sus confirmă necesitatea și actualitatea continuării demersului științific de studiere a nupțialității etnic-mixte, în special din prisma influenței duble: pentru a înțelege evoluția calității interacțiunilor sociale și interetnice sau a distanței sociale dintre grupuri, pe de o parte, iar pe de altă parte – atmosfera societală de toleranță sau discriminare etnică afectează direct familiile etnic-mixte și dorința membrilor acestor familii de a comunica tolerant cu mediul extern. La fel, necesită continuarea studierii evoluției nupțialității cu cetățenii străini și a opiniilor populației față de acestea și trebuie văzute ca un indicator a continuării procesului de democratizare și europenizare. Actualmente, există un nivel de acceptare destul de ridicat față de căsătoriile cu cetățenii altor state, și mai scăzut față de persoanele de altă confesiune religioasă.

Deși în discursul politic la nivel național sunt evocate tensiuni etnice, mai mult de jumătate din populația țării percepe relațiile dintre etnii ca fiind pașnice. Totuși, relațiile dintre diferite etnii sunt considerate că erau mai bune înainte de anii '90 ai secolului XX. Aceste atitudini se modifică însă la cei care au experiență de relaționare în familie cu persoane de altă etnie. Respondenții din familiile etnic mixte manifestă un grad mai înalt de acceptare a celorlalte etnii, înregistrează o valoare aproape dublă față de cei din căsătoriile omogene. Aceste date, combinate cu proporția stabilă de căsătorii etnic mixte înregistrate anual în Republica Moldova, le face nu numai un fenomen social vizibil, ci și cu un rol mai important în procesele etnice din cadrul unui stat multiethnic, cum este Republica Moldova, acționând pozitiv asupra relațiilor interetnice per ansamblu.

Referințe bibliografice

1. Lanzieri G. Mixed Marriages in Europe, 1990-2010.
2. Tucicov-Bogdan A. Familia interetnică în societatea civilă din România: (Studii psihosociologice), 1998.
3. Алексахина Н.А., Тенденции в изменении национальной идентичности народов России. Социологические исследования, 1998, № 2.
4. Ананьина В. Т. Влияние фактора этнической толерантности на стабильность межнациональных семей, 2013.
5. Kalmijn M. Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends/în Annual Review of Sociology, 1998.
6. Prisac L. Relațiile interetnice din Republica Moldova. În: Istoriografie, Enciclopedica. Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice, 2014, nr. 1-2 (6-7).
7. Gagauz O., Cruc O. Unele aspecte ale evoluției căsătoriilor etnic mixte în context socio-cultural nou. În: Transformări demografice, viața familială și sănătatea populației, Paladi G, Matei C., Gagauz O., Caunenco I. Chișinău, 2007.
8. Anghel E. Reprezentările identitare ale maselor în perioada de tranziție. În: MOLDOSCOPIE. Probleme de analiză politică, 2004, nr.XXIV.
9. Consolidarea coeziunii sociale și a unei identități comune în Republica Moldova. Probleme-cheie și recomandări practice. Chișinău, Decembrie 2017,
10. Sondajul iMAS "Libertatea de a fi liberi. Concluzii după 25 de ani", 2016.
11. Etnobarometru - Republica Moldova, Chișinău, 2005.